

наділений персонал транспортно-експедиційної компанії.

До системи договорів, що опосередковують транзитні перевезення вантажів, також можна віднести й такі договори: договір зберігання (у т. ч. на митному ліцензійному складі), договір страхування (різних об'єктів), договір оренди (фрахту) транспортних засобів, різного роду консалтингові договори, концесійні угоди тощо. Тому важливим та досить актуальним на сьогодні є подальше удосконалення національного законодавства з метою стимулювання розвитку транзиту територією України.

Список використаної літератури:

1. Мілаш В.С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: Монограф. – Х., 2007.
2. Сібільов М.М. Цивільно-правовий договір у механізмі правового регулювання суспільних відносин у сфері приватного права // Юридический вестник. – 2002. – № 3. – С. 105-109.
3. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. – Х., 2008. – Т. 3: Цивільно-правові науки. Приватне право / за заг. ред. Н.С. Кузнецової.
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право: Кн. 4: Договоры о перевозке, буксировке, транспортной экспедиции и иных услугах в сфере транспорта. – М., 2004.
5. Савичев Г.П. Проблемы эффективности законодательства в транспортных обязательствах. – М., 1979.
6. Дозорець О. Договір перевезення вантажу різними видами транспорту: правова характеристика // Підпр-во, госп-во і право. – 2001. – № 7. – С. 21-23.
7. Иоффе О.С. Избранные труды: В 4-х т. – Т. III: Обязательственное право. – СПб., 2004.
8. Цивільне право України: Підруч.: У 2-х т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – К., 2004. – Т. 2.
9. Отнюкова Г. Договор перевозки грузов автомобильным транспортом // Закон. – 1996 – № 5. – С. 36-39.
10. Ходунов М.Е. Правовое регулирование деятельности транспорта. – М., 1965.
11. Маковский А.Л. Правовое регулирование морских перевозок грузов. – М., 1961.
12. Самойленко Г.В. Договір перевезення вантажів у внутрішньому водному сполученні: Дис. ... канд. юрид. наук. – Запоріжжя, 2002.
13. Господарський кодекс України: Затв. Законом України від 16.01.2003 р. // ВВР. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.
14. Цивільний кодекс України: Затв. Законом України від 16.01.2003 р. // ВВР. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
15. Якушев В. Экспедитор и перевозчик в российском праве: прошлое, настоящее и будущее // Хозяйство и право. – 1996. – № 1. – С. 82-91.
16. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. // ВВР. – 2001. – № 22. – Ст. 105.
17. Кокин А.С., Левиков Г.А. Международная транспортная экспедиция. – М., 2005.

Надійшла до редакції 13.09.2011

ТОММА Р.П.,

кандидат юридичних наук, доцент

КУРИЛІН І.Р.,

кандидат юридичних наук, доцент

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 347.23

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглянуто питання відповідальності за порушення авторських та суміжних прав, заходи щодо охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: адміністративна та кримінальна відповідальність; інтелектуальна власність; авторські права; суміжні права; носії інтелектуальної власності.

Рассматриваются вопросы ответственности за нарушение авторских и смежных прав, меры по охране интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: административная и уголовная ответственность; интеллектуальная собственность; авторские права; смежные права; носители интеллектуальной собственности.

The question of liability for breach of copyright and related rights, measures to protect intellectual property are considered here.

Keywords: *administrative and criminal liability; intellectual property; copyright; neighboring rights; the holder of intellectual property.*

Запорукою сучасного процесу гуманізації законодавства й цивілізованого прогресу є вільне та ефективне здійснення людиною своїх прав і свобод [1, с. 16]. Це забезпечується шляхом надання учасникам відносин свободи у здійсненні своїх прав та державної допомоги особам з боку уповноважених державних органів. Власне, демократична правова держава існує для того, щоб допомагати та сприяти людині у здійсненні нею прав і законних інтересів, охороні та захисту їх у разі порушення. *Метою нашого дослідження є необхідність встановлення чіткого розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.*

Згідно з Конституцією України права і законні інтереси фізичних осіб становлять основний зміст діяльності держави в особі її органів [2, с. 10]. Отже, держава повинна самостійно забезпечувати цей захист на загальному і спеціальному рівнях. Загальний рівень – охорона правопорядку в державі загалом, спеціальний – діяльність спеціалізованих державних органів з профілактики, виявлення правопорушень та злочинів у сфері інтелектуальної власності, проведення дізнання за ними та притягнення винних осіб до відповідальності.

Не менш важливим для іміджу України як країни, в якій дотримуються права та свободи громадян, є прозора економічна діяльність, здатність держави швидко виявляти правопорушення та злочини і вживати ефективних заходів щодо попередження і припинення протиправної діяльності осіб, які їх учиняють. Якщо в перехідний період поширення набуло порушення авторських і суміжних прав, що зумовлено об'єктивними і суб'єктивними чинниками, то зусилля держави в цій сфері мають бути спрямовані на захист саме цього сектора економіки. Значна частина порушень зумовлена появою на ринку інтелектуальної власності нових товарів – носіїв об'єктів авторського і суміжних прав, швидким моральним застарінням і наявністю швидкісних каналів і технологій розповсюдження. З поширенням на пострадянському просторі індустрії шоу-бізнесу зміщуються й акценти у праві інтелектуальної власності. Більшої значущості набуває авторське право і суміжні права.

Як показує практика, значна частина правопорушень та злочинів у сфері інтелектуальної власності реєструється саме у цій галузі. Тому виникає питання: якими правовими та організаційними заходами запобігти порушенням? Слід ураховувати, що внаслідок поширення порушень прав виробників фонограм зростає тиск на економіку України з боку розвинутих країн світу.

Адміністративну відповідальність зазвичай пов'язують з адміністративним правопорушенням. Його легальне визначення міститься у ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП): “Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність” [3, с. 5; 4, с. 44]. Це визначення є морально застарілим і піддається критиці стосовно об'єкта правової охорони і протиправного діяння.

На нашу думку, слушною є точка зору А.С. Васильєва, який зазначає, що не може бути соціально нешкідливих правопорушень, а тому і немає правопорушень, які б не були суспільно небезпечні. Тобто діяння, що завдає шкоду суспільним відносинам обов'язково є суспільно небезпечним злочином [5, с. 35-37].

Отже, адміністративним правопорушенням авторських і суміжних прав визнається передбачене КУпАП або іншими законами суспільно небезпечне винне діяння, що вчинене суб'єктом адміністративного проступку і посягає на громадський порядок у сфері авторського і суміжних прав. Це дає змогу, визначаючи контрафакт, використовувати формальні визначення, що містяться в чинному законодавстві. Ці відносини юридично закріплені в чинному законодавстві України, зокрема, у ст. 50 Закону України “Про авторське право і суміжні права” [6], інших законах. Так, у ст. 9 Закону України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2000 р. зазначено: “Положення ст. 6 цього Закону не застосовуються до договорів про передачу прав інтелектуальної власності або про використання об'єкта права інтелектуальної власності в тій частині, в якій вони обмежують у здійсненні господарської діяльності сторону договору,

якій передається право, якщо ці обмеження не виходять за межі законних прав суб'єкта права інтелектуальної власності” [7].

Нині деякі з порушень прав інтелектуальної власності і, зокрема, авторських і суміжних прав набули суспільно небезпечного характеру, що потребує активного втручання в ці процеси, у тому числі встановлення кримінальної відповідальності за такі правопорушення. Так, особливої проблеми набуло виробництво в Україні і розповсюдження неліцензійних CD-ROMів. Як у 2001 р., так і у квітні 2002 р. спеціальна комісія уряду США знову звинуватила Україну в порушеннях прав інтелектуальної власності. Це означає посилення економічних санкцій проти українських товаровиробників і втрату завойованих позицій на світових ринках. Аналізуючи ці обставини, зрозуміло, що або на нашій території діють підпільні виробництва, або через територію України спрямовано потік контрафактних CD-ROMів, або хтось умисно створює проблему там, де її немає. Наприклад, за даними США, з України щороку на західні ринки надходить понад 70 000 000 CD-ROMів. Тож може ми змінили напрямки експортного потенціалу? Напевно, ні. Водночас проблема існує і її необхідно вирішувати. Для цього мають бути задіяні всі можливості права і державного апарату.

В Україні право інтелектуальної власності – відносно нове правове явище, яке хоча й побудовано на тих самих засадах, що і в інших країнах, але ще не забезпечено належним чином ні матеріально, ні організаційно, ні кадрово. Слід зважати і на реалії перехідного періоду: значна криміналізація економіки, корупція, низька законслухняність населення, низький рівень достатку більшості населення, зокрема молоді, і проблеми її працевлаштування, що призводить до вимушеного придбання контрафактного товару. Здебільшого, як свідчить практика, порушниками авторських і суміжних прав є молоді люди, які обізнані в технічних особливостях копіювання носіїв. Окрім того, ослабли публічно правові способи охорони прав інтелектуальної власності. Ми погоджуємось з тим, що “... сучасне адміністративне право має розглядатися переважно як засіб забезпечення належного дотримання та дієвого захисту прав і свобод людини і громадянина у сфері функціонування держави” [1, с. 16]. Але воно не повинно бути осторонь тих злочинів, що вчиняються у приватній сфері і впливають на державні та економічні інтереси. Якщо адміністративні методи державного регулювання економіки базуються на державній владі і передбачають заборони, дозволи і примус [8, с. 22], то їх необхідно використовувати для превенції порушень, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності. На етапі правової реформи йдеться про якісно нову систему регулювання відносин між суб'єктами інтелектуальної власності й державою, суть якої зводиться до того, що юридична або фізична особа має бути рівноправним учасником цих відносин [9, с. 9] і може вимагати від держави в особі її органів здійснення ними своїх повноважень.

Водночас у юридичній літературі недостатньо висвітлено теоретичні питання, що виникають під час визначення відповідальності за порушення авторських і суміжних прав. Проблему відповідальності у сфері інтелектуальної власності в Україні досліджували такі науковці, як А.Б. Агапов [1], А.С. Васильєв, А.Г. Мучник [10]; О.Д. Святоцький [8].

У науці питання про захист виробників фонограм, що полягає насамперед у відповідальності за порушення авторських і суміжних прав, має дискусійний характер. Визначення поняття відповідальності є досі актуальним. Так, одні вчені вважають, що кримінальна відповідальність – це реакція на злочин, а отже, без злочину немає і відповідальності [11, с. 13]. З цим можна погодитись, але водночас не кожен злочин завершується притягненням винного до кримінальної відповідальності. Це може статися внаслідок його малозначності, латентності тощо.

Інші вчені вважають, що кримінальна відповідальність виходить від держави і накладається нею за порушення правових норм [12, с. 42]. Деякі з учених дотримуються конструкції відповідальності, що заснована на її загальносоціологічному тлумаченні. Вони вважають, що юридичній відповідальності необхідно надати ширше значення. До неї має входити не тільки ретроспективна (негативна, пасивна) відповідальність як наслідок правопорушення, а й відповідальність у позитивному сенсі. Позитивною (перспективною, активною) відповідальністю пропонується вважати певний внутрішній стан порушника [11, с. 7]. Іншими словами, злочинець повинен пережити з приводу вчиненого ним злочину, усвідомлювати свою провину в ньому.

Ми погоджуємося із твердженням, що “юридична відповідальність – це правовий обов'язок правопорушника зазнавати заходів державного примусу, що засуджують його винне

вчинене протиправне діяння і полягають у позбавленні особистого або майнового характеру” [12, с. 24], хоча осудом протиправної поведінки є сам факт притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Важливо домагатися, щоб і сам правопорушник чи злочинець теж засудив свою протиправну поведінку. Тоді притягнення до відповідальності так чи інакше означатиме не тільки обмеження свободи і покарання, а й усвідомлення порушником недопустимості порушення в подальшому.

Незважаючи на те, що більшість учених віддає перевагу першому підходу [11, с. 13], автор дотримується концепції відповідальності як “зобов’язання” [13, с. 29; 14]. Застосування заходів державного примусу (покарання) є зовнішнім аспектом відповідальності, об’єктивним вираженням її виду і міри. Внутрішня сторона відповідальності – суб’єктивне сприйняття злочинцем покарання і переживання, які він відчуває при накладенні на нього покарання. Якщо порушник його не сприймає, то ефективність покарання незначна. Деякі з порушників прав інтелектуальної власності не так бояться самого покарання (майнового), як розголосу: доведення факту покарання до інших осіб із оточення порушника – колег по роботі, рідних, друзів тощо. Тому навряд чи можна вважати таку концепцію однобічною і неповною. Звичайно, що відповідальності без стягнення не може бути. Стягнення є наслідком порушення і мірою адміністративної та кримінальної відповідальності.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що об’єкти інтелектуальної власності опосередковано захищаються низкою інститутів адміністративного права, які в сукупності можуть забезпечити публічно-правову охорону інтелектуальної власності на загальному рівні. Але правові наслідки порушення прав на окремі об’єкти інтелектуальної власності зовсім інші та потребують кримінально-правового регулювання. Тому, на нашу думку, доцільним є диференційоване регулювання адміністративної відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності.

Список використаної літератури:

1. Агапов А.Б. Административная ответственность: Учебник. – М., 2000.
2. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Кодекси України. – К., 1998. – Т. 1.
4. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Науч.-практ. коммен. – Х., 2002.
5. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность. – Л., 1948.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 10. – Ст. 62.
7. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січ. 2000 р. // Орієнтир. – 2000. – № 50.
8. Святоцький О.Д. Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика // Право интеллектуальной собственности. – К., 1999.
9. Бандурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс: Учебник. – Х., 2001.
10. Васильев А.С., Мучник А.Г. Законодательная защита социальных интересов как способ управления экономикой // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – О., 1999. – С. 210-218.
11. Саниахметова Н.А. Юридический справочник предпринимателя. – Х., 2001.
12. Тацій В. Читачам журналу Інтелектуальний капітал // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 5.
13. Еременко В. Содержание и природа исключительных прав (интеллектуальной собственности) // Интеллектуальная собственность. – 2000. – № 4. – С. 29.
14. Шишка Р.Б. Право інтелектуальної власності: погляд на проблему // Право України. – 1999. – № 1. – С. 55-58.

Надійшла до редакції 08.11.2011

